

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
(ύλη Β' Λυκείου)**A. ΚΕΙΜΕΝΟ****«Την αλήθεια την “φτιάχνει” κανείς»...**

Την αλήθεια τη “φτιάχνει” κανείς ακριβώς όπως φτιάχνει και το ψέμα». Τον στίχο του Οδυσσέα Ελύτη, από τη «Μαρία Νεφέλη» του 1978, δεν τον θυμάμαι πρώτη φορά εδώ, μάλλον επειδή τείνει να γίνει το σήμα των καιρών μας. Πριν από σαράντα χρόνια ίσως ακουγόταν αυθαίρετος ο λόγος του ποιητή.

Σήμερα δύσκολα δεν θα αποδεχόμασταν σαν αυταπόδεικτη τη γνωμική του ισχύ. Μάρτυς όσα συμβαίνουν μπροστά στα μάτια μας, στην οθόνη της τηλεόρασης και του υπολογιστή, αλλά και στους τίτλους των πρωτοσέλιδων: «Τρανταχτές αποκαλύψεις», ο βαρύς γδούπος των οποίων ξεφτίζει σε ψίθυρο την επομένη. «Βαρουσήμαντα νέα», που η βαριά σημασία τους αποδεικνύεται γρήγορα ελαφρότερη και του αέρα. Η Ελλάδα, ένα κομματάκι του πλανήτη, βρίσκεται και αυτή στον αστερισμό των fake news. Με τόσα ψευδοπωλεία μάλιστα σε μόνιμη εφημερία, δίκαια θα περηφανευόταν ότι **πρωτοπορεί**.

Πρέπει, πάντως, να επισημανθεί ότι και εδώ και ευρύτερα τα ψευδοπωλεία δεν είναι προσανατολισμένα αποκλειστικά στο πολιτικό πεδίο. Η δράση τους στο προσφυγικό και στο μεταναστευτικό, λ.χ., είναι **καθοριστική** στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, στην καλλιέργεια της μισαλλοδοξίας δηλαδή. Στη Βόρεια και τη Δυτική Ευρώπη η μηχανή του ψεύδους παράγει και διακινεί «ειδήσεις» για περιστατικά βίας ή βιασμού με δράστες πρόσφυγες, ή απλώς μελαπούς. Στην Ελλάδα, η μηχανή είναι θρήσκα και κατασκευάζει πληροφορίες για προσβολή ναών και εικόνων, με δράστες και πάλι πρόσφυγες. Δεκάδες σάιτ αναπαράγουν πρόθυμα το ψέμα, κανένα τους δεν ζητάει συγγνώμη όταν η «είδηση» καταρρίπτεται με τρόπο αδιάψευστο και κανένα τους δεν δημοσιεύει έστω δύο αράδες της διάψευσης.

Θα τον είχε προβληματίσει σίγουρα και η ελληνική πραγματικότητα τον Βαλεντίνο Τζέκα, φοιτητή του Τμήματος Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, όταν αποφάσιζε να επινοήσει ένα όπλο για να πολεμήσει τις ψεύτικες ειδήσεις. Το κατεξοχήν ερέθισμά του, όπως έχει δηλώσει, ήταν η προεκλογική εκστρατεία στις ΗΠΑ, που κατέληξε στη νίκη του Ντόναλντ Τραμπ. Δεν θα τον είχαν αφήσει, όμως, ασυγκίνητο και όσα συμβαίνουν στη χώρα μας. Πριν από λίγες ημέρες ο εικοσάχρονος Λαρισαίος εφευρέτης παρουσίασε στο Ευρωκοινοβούλιο το όπλο που δημιούργησε για να συμβάλει στον πόλεμο κατά των ψευδών ειδήσεων, το πρόγραμμα «FightHoax 2.0».

Πρόκειται για τη δεύτερη έκδοση ενός αλγορίθμου που, όπως διαβάζω στα ρεπορτάζ, «υπόσχεται ότι “κρίνει” με ακρίβεια 89% αν αυτό που διαβάζουμε στο Διαδίκτυο είναι αλήθεια ή ψευδής είδηση (hoax)». «Όλοι προσπαθούν να λύσουν το

πρόβλημα των ψευδών ειδήσεων στο Διαδίκτυο με τεχνικό τρόπο», δήλωσε ο Τζέκας. «Εμείς προσπαθούμε με μια πιο ανθρώπινη οπτική γωνία, ενισχύοντας ταυτόχρονα την κριτική σκέψη του χρήστη» (το «εμείς» αφορά την τριμελή πλέον ερευνητική ομάδα). Το «FightHoax 2.0», ένας «ελβετικός σουγιάς» μετά το «κατσαβίδι» της αρχικής έκδοσης, «κρίνει» αν ένα δημοσίευμα είναι άρθρο γνώμης, αν ο τίτλος του καθοδηγεί τον αναγνώστη να κάνει κλικ (clickbait), αν η γλώσσα του είναι προπαγανδιστική. Επιπλέον, αναλύει το ιστορικό της πηγής, πληροφορεί για τους ιστότοπους όπου έχει δημοσιεύσει άλλα κείμενά του ο συγγραφέας-δημοσιογράφος, και παραθέτει άρθρα διαφορετικών πηγών και απόψεων για το ίδιο θέμα, ώστε ο αναγνώστης να σχηματίσει σφαιρική άποψη.

Αρκούν αυτά; Μακάρι ν' αρκούσαν. Όπως και να 'χει, στο αντιικό πρόγραμμα που επινόησε ο Βαλεντίνος Τζέκας είχα αναφερθεί και πριν από κάμποσους μήνες, στο φύλλο της 20ής Μαΐου, και υπό τον τίτλο «Ο ιός του ψεύδους». Οι τοπινές **επιφυλάξεις** μου ισχύουν ακόμη, γι' αυτό και τις αναπαράγω.

Έλεγα λοιπόν: «Μπορεί αυτού του είδους η **καλόβουλη**, προστατευτική τεχνολογία να μπαλώσει όσες τρύπες, μάλλον μεγάλες, αφήνει στη σκέψη μας η ψυχολογία; Φαίνεται πως είναι διεθνές, διαφυλετικό και διαταξικό το χούι να πιστεύουμε στο ακραίο, ακόμα κι αν η ακρότητά του είναι καταφανής, στα όρια του γελοίου. Επίσης οικουμενική φαίνεται πως είναι η προτίμηση στους άγγελους κακών ειδήσεων, όχι στους κομιστές ελπιδοφόρων νέων. Τρελαινόμαστε για καταστροφές, συντέλειες, “αποκαλύψεις” τερατωδών σκευωριών. Τρελαινόμαστε να επιβεβαιώνεται –έστω και με κραυγαλέες αναλήθειες– η σιγουριά μας ότι “εκεί έξω”, έξω από τον εαυτό μας δηλαδή, όλοι είναι άθλιοι. Όσο πιο χοντροκομμένο είναι ένα ψέμα τόσο ευκολότερα καταπίνεται. Μπορεί να λειτουργήσει σαν ωφέλιμη κρησάρα η νέα πατέντα, αλλά η ανάγκη για έναν πνευματικό αλγόριθμο δεν θα λείψει».

Ακόμα πάντως κι αν το ελληνικής κατασκευής αντιψευδολογικό πρόγραμμα αποδειχθεί κατά 100% επιτυχημένο και όχι μόνο κατά 89%, ο δε χρήστης του Διαδικτύου εφοδιαστεί και με το εμβόλιο «κατά του ψεύδους» που είχαν αναγγείλει, στην αρχή του χρόνου, ότι προσπαθούν να δημιουργήσουν Αμερικανοί και Βρετανοί πανεπιστημιακοί ερευνητές, δεν θα αποπλιστούν δυστυχώς όσοι μεθοδεύουν την παραπλάνηση του κοινού και κερδίζουν από αυτήν, οικονομικά και πολιτικά. Για δύο –τουλάχιστον– λόγους: Πρώτον, το Διαδίκτυο δεν είναι η μοναδική πηγή παραπληροφόρησης, αφού υπάρχουν και τα έμπειρα και σε αυτόν τον τομέα παραδοσιακά Μέσα, έντυπα και ηλεκτρονικά, πρόθυμα να προσφέρουν σε σκοπιμότητες την ευλύγιστη συνείδησή τους. Και δεύτερον, η παραπλάνηση, η διαβουκόληση των πολιτών, δεν γίνεται μόνο με τη μέθοδο της παραπληροφόρησης. Γίνεται και με την υποπληροφόρηση (δύο κουβέντες, για τους τύπους, κι ας πρόκειται για μείζον θέμα), την υπερπληροφόρηση (πες, πες, πες..., ο γνωστός νόμος) και την αποπληροφόρηση («ούτε λέξη γι' αυτό, αλλιώς θα τ' ακούσουμε από πάνω»). Αν αρκεστείς στις ειδήσεις ενός μόνο καναλιού, θα ξέρεις κάτι –ή θα νομίζεις ότι ξέρεις–

για μια πολύ μικρή φέτα του κόσμου, εντελώς διαφορετική από τη φέτα ενός άλλου καναλιού.

Όλα αυτά, βέβαια, αφορούν μόνο το 1/3 του πλανήτη, αφού, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του θινκ τανκ «Freedom House», το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει σε χώρες με ελευθερία του Τύπου έπεσε από 38% το 2005 σε 31% το 2015. Άλλη έκθεση, των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα, πιστοποιεί ότι ο παγκόσμιος δείκτης για την ελευθερία του Τύπου έχει υποχωρήσει κατά 13% από το 2013, ενώ ταυτόχρονα έχει αυξηθεί η καταπίεση από κυβερνήσεις (την κινεζική, τη ρωσική, την τουρκική κ.ο.κ.) και έχουν πολλαπλασιαστεί οι δολοφονίες ενοχλητικών δημοσιογράφων από ποικίλες μαφίες συμφερόντων. Στη Μάλτα, στα μέσα του Οκτωβρίου, μια βόμβα στο αυτοκίνητο της Ντάφνι Καρούανα Γκαλιζία, που πρωτοστατούσε με το μπλογκ της στις αποκαλύψεις για τα Panama Papers και στον πόλεμο κατά του διεφθαρμένου κατεστημένου και του υποκόσμου, έδειξε ότι τέτοια εγκλήματα δεν είναι της αποκλειστικής **δικαιοδοσίας** του κινηματογράφου.

Παντελής Μπουκάλας, εφημ. «Καθημερινή»

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να αποδώσετε συνοπτικά (50 – 60 λέξεις) το περιεχόμενο των **τριών** πρώτων παραγράφων του κειμένου («Την αλήθεια τη «φτιάχνει» κανείς...διάψευσης»).
(15 μονάδες)

2. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε τις ακόλουθες προτάσεις με βάση το κείμενο, γράφοντας τη λέξη «Σωστό» ή «Λάθος» και παραθέτοντας ένα συγκεκριμένο απόσπασμα προς επιβεβαίωση της επιλογής σας.

α) Σύμφωνα με τον αρθρογράφο, ο στίχος του Ελύτη έχει διαχρονική ισχύ.

β) Η Ελλάδα δεν εξαιρείται από το πρόβλημα των fake news.

γ) Ο αρθρογράφος θεωρεί πανανθρώπινο γνώρισμα τη μανιώδη προτίμηση κακών ειδήσεων.

δ) Η ευθύνη της παραπληροφόρησης αποδίδεται σε όλα τα μέσα ενημέρωσης.

ε) Η τίμια και ελεύθερη δημοσιογραφία γίνεται στόχος συμφερόντων και εγκληματικών ενεργειών.

(15 μονάδες)

3. «Άλλη έκθεση, των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα, πιστοποιεί ότι ο παγκόσμιος δείκτης για την ελευθερία του Τύπου έχει υποχωρήσει κατά 13% από το 2013, ενώ ταυτόχρονα έχει αυξηθεί η καταπίεση από κυβερνήσεις (την κινεζική, τη ρωσική, την τουρκική κ.ο.κ.) και έχουν πολλαπλασιαστεί οι δολοφονίες ενοχλητικών δημοσιογράφων από ποικίλες μαφίες συμφερόντων». Να μεταγράψετε το

υπογραμμισμένο χωρίο σε ενεργητική σύνταξη. Ποια διαφορά παρατηρείτε ως προς το ύφος της αφήγησης;

(7 μονάδες)

4. Να αναγνωρίσετε τον τρόπο ανάπτυξης της 3ης παραγράφου του κειμένου. Ποια πρόθεση του συγγραφέα θεωρείτε ότι αυτός εξυπηρετεί;

(8 μονάδες)

5. Να γράψετε μία συνώνυμη λέξη ίδιου γλωσσικού επιπέδου για καθένα από τις έντονα γραμμένες λέξεις του κειμένου.

- πρωτοπορεί:
- καθοριστική:
- επιφυλάξεις :
- καλόβουλη:
- δικαιοδοσίας:

(5 μονάδες)

6. «Όλοι προσπαθούν να λύσουν το πρόβλημα των ψευδών ειδήσεων στο Διαδίκτυο με τεχνικό τρόπο», δήλωσε ο Τζέκας. Να μετασχηματίσετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο και να σχολιάσετε τη διαφορά ύφους που προκύπτει από αυτή τη μετατροπή.

(5 μονάδες)

7. Γίνεται και με την υποπληροφόρηση (δύο κουβέντες, για τους τύπους, κι αν πρόκειται για μείζον θέμα), ... αφού, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του think tank «Freedom House»... Να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της παρένθεσης και των εισαγωγικών στα συγκεκριμένα χωρία.

(5 μονάδες)

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Σε άρθρο που θα δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σας προτείνετε συγκεκριμένες αλλαγές στην εκπαίδευση, ώστε να μειωθούν μελλοντικά τα θύματα της παραπληροφόρησης. (300 -350 λέξεις).

(40 μονάδες)